

CABALLÉ

MONTSERRAT
CABALLÉ I LA
INDUMENTÀRIA
OPERÍSTICA DEL
MUSEU DE LES
ARTS ESCÈNIQUES

GAUDÍ
PALAU
GÜELL

Diputació
Barcelona

Presentació

El Museu de les Arts Escèniques de l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona presenta al Palau Güell una excepcional instal·lació dedicada al vestuari escènic de la mítica soprano Montserrat Caballé.

La indumentària de Montserrat Caballé ha donat vida a alguns dels personatges femenins més admirats de l'òpera com Maria Stuarda, Ana Bolena, Isabel de Valois o Tosca. El vestit més antic que s'exhibeix és un disseny del destacat escriptor i figurinista anglès Jean Hunnisett per a la versió de *Der Rosenkavalier*, de Richard Strauss, estrenada a l'Òpera de Viena l'any 1965. La resta de peces van ser utilitzades fins als anys 80 i es van poder veure en escenaris com el Théâtre Antique d'Orange de França, La Scala de Milà, la Metropolitan Opera House de Nova York, la Royal Opera House de Londres, l'Òpera de Marsella o el Gran Teatre del Liceu de Barcelona, espai on Caballé va lluir aquests vestits.

La mostra vol destacar també la rellevància del disseny de vestuari en la creació del personatge a través d'una mirada específica a la relació entre Caballé i el seu armari operístic.

Montserrat Caballé i la indumentària operística del Museu de les Arts Escèniques a través del temps narratiu

En la confecció del vestuari històric, el rigor és un dels aspectes particulars de la indumentària operística. Cada vegada resulta més important mantenir una similitud quasi exacta amb el vestuari de l'època que es representa a escena, malgrat la irrupció del vestuari anacrònic o les noves lectures espaciotemporals d'òperes tradicionals. L'ús de materials i teixits actuals per a la representació de vestits d'altres segles és un dels hàbils enganys de la manufactura del vestuari teatral.

La línia del temps presenta un recorregut per la indumentària operística del Museu de les Arts Escèniques, ordenada per l'època en la qual se situa la narració de l'òpera. Això permet apreciar la interpretació que els diferents períodes de la nostra òpera han fet de la història.

De rellevant valor històric, estètic i escènic, la indumentària operística dona singularitat i significació a la posada en escena de la representació. Les peces presents pertanyen o es troben en custòdia del Museu de les Arts Escèniques i se situen en la línia del temps segons l'època en la qual s'ambienta l'òpera per a la qual van ser dissenyades originalment, escrivint així una història del temps a través de l'òpera.

Turandot. Festival del Castell de Peralada, 2016. Fotografia de Josep Aznar. Vestuari d'Antonio Belart.

Reina de la nit per a *Die Zauberflöte*. Teatre Lliure, 1984. Figurí de Fabià Puigserver.

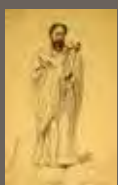
Túnica de Francesc Viñas per a Radamés a *Aida*. Gran Teatre del Liceu, 1903.

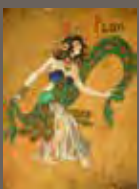
Creont per a *Ædipus Rex*, ca. 1924. Figurí de Francesc Labarta i Planas.

Cassandre per a *Les Troyens*. Covent Garden, 1957. Figurí de Mariano Andreu.

Druida per a *Norma*. Figurí de Lluís Labarta i Grané.

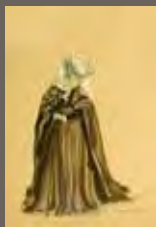
Flor per a *Parsifal*. Gran Teatre del Liceu, 1913. Figurí d'Alexandre Soler Marije.

Vestit i capa de Victoria de los Ángeles per a Elisabeth a *Tannhäuser*. Bayreuther Festspiele, 1961.

Gipó de Manuel Ausensi
per a Alphonse XI de Castille
a *La favorite*. Gran Teatre
del Liceu, 1960.

Dida per a *Roméo et Juliette*,
ca. 1960. Figurí de Maria
Rosa García Casas.

Ramon Blanchart caracteritzat
de Iago a *Otello*. 1893.
Gran Teatre del Liceu, 1892.

Mrs. Meg Page per a *Falstaff*.
La Monnaie de Brussel·les, 1987.
Figurí de Fabià Puigserver.

Camisola i vestit de Victoria
de los Ángeles per a Eva a
Die Meistersinger von Nürnberg.
Gran Teatre del Liceu, 1950.

Vestit d'Hipólito Lázaro per
al duc de Màntua a *Rigoletto*.
Gran Teatre del Liceu, 1914.

Elisabetta di Valois per a
Don Carlo. Teatro de la Zarzuela
de Madrid, 1985. Figurí de
Fabià Puigserver.

Elisabetta per a *Maria Stuarda*.
Teatre Lliure, 1990. Figurí
de César Olivar.

Vestit de Montserrat Caballé per a Elisabetta a *Roberto Devereux*. Gran Teatre del Liceu, 1968. Més endavant el va utilitzar per a Elisabetta di Valois a *Don Carlo*. Royal Opera House de Londres, 1971.

Vestit de Montserrat Caballé per a Elisabetta a *Roberto Devereux*. Gran Teatre del Liceu, 1968. Més endavant el va utilitzar per a Elisabetta di Valois a *Don Carlo*. Théâtre Antique d'Orange, 1984.

Vestit de Montserrat Caballé per a Elisabetta di Valois a *Don Carlo*. Théâtre Antique d'Orange, 1984. Més endavant el va utilitzar en la seva darrera representació operística sobre els escenaris, com a Catherine d'Aragon a *Henry VIII*. Gran Teatre del Liceu, 2002.

Vestit de Montserrat Caballé per a Maria Stuarda a *Maria Stuarda*. Gran Teatre del Liceu, 1969. Més endavant el va utilitzar per a Elisabetta di Valois a *Don Carlo*. Gran Teatre del Liceu, 1971; Staatsoper de Berlín, 1977.

Vestit de Montserrat Caballé per a Lucrezia Borgia a *Lucrezia Borgia*. Gran Teatre del Liceu, 1970.

Comtessa per a *Le nozze di Figaro*. Teatre del Casino de l'Aliança del Poblenou, 1967. Figurí de Fabià Puigserver.

Manuel Ausensi caracteritzat com a Renato a *Un ballo in maschera*. Teatro Bellas Artes de Mèxic, 1960.

Vestit de Celestino Sarobe per a Fígaro a *Il barbiere di Siviglia*. Gran Teatre del Liceu, 1923.

Vestit de Mercè Capsir per a Manon a *Manon Lescaut*. Teatre XX de Girona, 1945.

Supervia caracteritzada com a Octavian a *Der Rosenkavalier*. Teatro alla Scala de Milà, 1926. Fotografia de Mario Castagneri.

Dona per a *La Cenerentola*, ca. 1960. Figurí d'Artur Carbonell.

Vestit de Montserrat Caballé per a Marschallin a *Der Rosenkavalier*. Gran Teatre del Liceu, 1984.

Vestits per a *Carmen*. Gran Teatre del Liceu, 1888. Figurins de Ricard Moragas.

Vestit de Maria Cid per a *Goyescas*. Gran Teatre del Liceu, 1939. Vestuari de Manuel Muntañola.

Vestit de Victoria de los Ángeles per a Mimí a *La Bohème*. Gran Teatre del Liceu, 1946.

Floria Tosca per a *Tosca*. Figurí d'Isidre Prunés. Gran Teatre del Liceu, 2014.

Vestit de Victoria de los Ángeles per a Violetta Valery a *La Traviata*. Nova York, 1956.

Adriana Lecouvreur. Gran Teatre del Liceu, 1937. Fotografia de Pau Barceló. Vestuari de Maria de Matteis.

Vestit de Montserrat Caballé per a Floria Tosca a *Tosca*. Metropolitan Opera de Nova York, 1985. Una versió més senzilla del mateix vestit va ser utilitzada per la cantant en diverses òperes internacionals per al mateix personatge.

Quimono de Victoria de los Ángeles per a Cio-Cio-San a *Madama Butterfly*. Marsella, 1951.

Marie Sass caracteritzada com a Selika per a *L'Africaine*. Opéra National de París, 1865. Fotografia dels Hermanos Debas.

«Només puc ser qui soc, i avui en dia potser ni això. Perquè quan surto a escena la gent, el públic, només veu un mite. No em veuen a mi, sinó “la Caballé”, una cosa que no és del tot real. I llavors miro cap a la sala i em dic: “Què puc donar-los aquesta nit”. La resposta és la mateixa: “Només la veritat”. És l’única cosa que pots oferir i em sembla que és l’única cosa que el públic entén.»

Montserrat Caballé

Roberto Devereux

Elisabetta

· Gran Teatre del Liceu, 1968

Lucrezia Borgia

Lucrezia Borgia

Don Carlo

Elisabetta di Valois

· Théâtre Antique d'Orange, 1984

Montserrat Caballé caracteritzada d'Elisabetta, reina d'Anglaterra, a *Roberto Devereux*. Gran Teatre del Liceu, 1968.

«He esperat tants anys aquest moment; he fet tantes coses per venir aquí; he hagut de treballar per tot Europa per arribar al Liceu.»

Montserrat Caballé

En referència al seu debut al Gran Teatre del Liceu, l'any 1962.

Montserrat Caballé. Casta diva.

Vissi d'arte, vissi d'amore

La col·lecció d'indumentària operística del Museu de les Arts Escèniques no hauria estat completa sense una mostra del vestuari teatral de la diva catalana més gran de tots els temps. Montserrat Caballé va viure per l'art i l'amor a les arts escèniques, va compartir el seu do escènic amb el món sencer, des de Buenos Aires fins al Japó, i va tenir invariablement una deferència especial per la seva terra. El Gran Teatre del Liceu va gaudir sempre de la Caballé més càlida i íntima, i tots els vestits adquirits pel museu (excepte un) es documenten sobre les taules d'aquest teatre. La col·lecció particular és, doncs, una adquisició important tant per la crònica personal de la magnífica soprano catalana com per la preservació de la història de l'òpera a Catalunya.

En la memòria de tots els seus públics, des dels que van escoltar-la només a través de gravacions fins als que la van veure innumerables vegades en directe, “la Caballé” és i serà per sempre una veu immortal. Altrament, per tots aquells que la van conèixer personalment, la Montserrat, la dona perseverant, humana i guerrera, el coratge de la qual augmentava a cada intent d'intimidat-la, és enyorada diàriament. Montserrat Caballé va morir el 6 d'octubre de 2018, amb vuitanta-cinc anys i més de quaranta de professió, però la seva espurna es manté incombustible en la història mundial de l'òpera i en la memòria catalana.

Don Carlo

Elisabetta di Valois

- Théâtre Antique d'Orange, 1984

Vestit original de la producció de Don Carlo de la temporada 1981-82 del MET de Nova York, amb Mirella Freni en el paper d'Elisabetta, obsequiat probablement a Montserrat Caballé després de la seva posada en escena l'any 1984.

Henry VIII

Catherine d'Aragon

- Gran Teatre del Liceu, 2002.
Estrena a Barcelona i darrera òpera en la qual va actuar la cantant.

Montserrat Caballé interpretant Catherine d'Aragon a *Henry VIII*, la darrera òpera que va representar sobre els escenaris. Gran Teatre del Liceu, 2002.

«La soprano va rebre una càlida acollida per part del públic que omplia la sala, que li va dedicar forts aplaudiments i braves al final de la funció, mentre els seus fans li agraïen la seva dedicació al Liceu amb una pluja de papers amb la frase “Montserrat: gràcies pels 40 anys de fidelitat”, en referència al 40è aniversari del seu debut al Gran Teatre de la Rambla.»

Marino Rodríguez

La Vanguardia, 5 de gener de 2002

Prima donna assoluta

Montserrat Caballé va ser una força de la naturalesa, la conjunció perfecta del talent innat i de la perseverança infatigable. Com una supernova, la llum de l'última gran diva operística del segle XX va brillar amb una potència superlativa fins a convertir-se en una espurna incombustible, un record inesborrable en la nostra memòria.

Nascuda al barri de Gràcia de Barcelona l'any 1933, el seu interès per la música va despertar ja en la infantesa. Les dificultats de salut i econòmiques de la família, agreujades per la situació inestable del país, no van aturar la jove i tenaç Caballé, que va esdevenir una cantant zelosa i extraordinària. La família Bertrand va ser mecenes de la jove estudiant amb la condició que, en el cas de convertir-se en una gran soprano, no oblidés mai els seus orígens al Gran Teatre del Liceu. La carrera de Montserrat Caballé va ser una cursa d'obstacles, però, amb la diligència i la passió que li eren característiques, va obtenir el reconeixement i l'èxit merescuts i va compartir-los sempre amb la seva ciutat natal.

La seva veu va ser una veu virtuosa, escoltada en prop de quatre mil actuacions, en més de cent papers i vuit-centes cançons, i és recordada per tots per la humanitat i la senzillesa de la dona que la posseïa.

Roberto Devereux

Elisabetta

· Gran Teatre del Liceu, 1968

Don Carlo

Elisabetta di Valois

Montserrat Caballé interpretant Elisabetta, reina d'Anglaterra, a *Roberto Devereux*. Gran Teatre del Liceu, 1968.

Bianca Berini, en el paper de Sara, besant la mà de Montserrat Caballé, caracteritzada com a Elisabetta, reina d'Anglaterra, a *Roberto Devereux*. Gran Teatre del Liceu, 1968.

Montserrat Caballé com a Elisabetta di Valois a *Don Carlo*. Portada de l'enregistrament conduït per Carlo Maria Giulini per a Angel Records l'any 1971.

«Se l'ha comparada amb Maria Callas; la utilització de la veu, la seva musicalitat i el seu temperament a *Roberto Devereaux* justificaven la comparació. Les dues veus, però, són completament diferents, raó per la qual només hi ha una Callas i només hi ha una Caballé.»

John Ardoin

Opera, 3 de març de 1966

La construcció del personatge

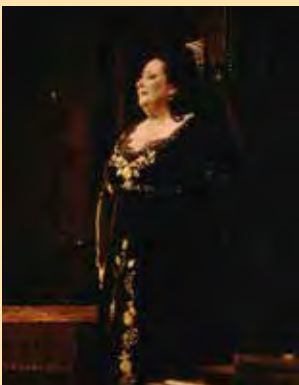
La indumentària escènica es crea amb la intenció de vestir un personatge, és a dir, de transformar una persona de carrer en el subjecte d'una narració ubicada en un indret i període de temps concrets i amb unes característiques físiques i vitals úniques. Es tracta de presentar a l'espectador una sèrie de pistes visuals que donin valor al sentit de l'obra. En relació amb la idiosincràsia del món operístic, el vestuari és tradicionalment sumptuós i atractiu i, fins i tot, suggeridor en les seves protagonistes més temeràries. La seva confecció es fa habitualment amb una cura extraordinària pels detalls.

Els grans personatges femenins de l'òpera van passar superbament per les cordes vocals de Montserrat Caballé, que va lluir les vestimentes de dones inoblidables com Elisabet I d'Anglaterra, Flòria Tosca o Turandot. Caballé comptava amb un important armari escènic en el qual un sol vestit podia esdevenir diferents personatges, sempre que formessin part, com a mínim, de la mateixa època narrativa. Entre les peces presents, van compartir vestit, per exemple, Anna Bolena i Isabel de Valois, o aquesta i Lucrècia Borja. El fet de treballar amb un vestuari propi significava no tenir un vestit per a cada producció o personatge, de manera que la soprano escollia la indumentària més encertada per a cada ocasió d'entre les seves possessions. A conseqüència d'això, en alguns casos va rebre crítiques per no concordar amb la resta de la companyia, especialment per part de la severa crítica londinenca de la Royal Opera House. Eren, segurament, crítiques velades als seus problemes de pes, ja que era impossible trobar-li defectes de veu.

Tosca

Floria Tosca

- Tòquio, 1979
- Metropolitan Opera, 1985

Montserrat Caballé
és Floria Tosca a *Tosca*.
Metropolitan Opera, 1985.

©James Heffernan.
Metropolitan Opera Archives

«Feia setmanes que la pregunta més important de l'escena operística era: “Cantarà de debò Montserrat Caballé?”. Que aquesta actuació acaparés l'atenció de tothom [...] ens dona una idea de la seva talla com a “última *prima donna*”. Cal dir que sí, que va cantar, i meravellosament [...]»

Michael Redmond

The Star-Ledger, 25 de setembre de 1985

El vestuari d'escena

A través del vestuari, el Museu de les Arts Escèniques conserva el record més tangible de les representacions. Materials i textures duts per cèlebres actors, ballarines i cantants de la història de les arts escèniques catalanes que esdevenen testimoni de la memòria teatral del país, però també de la crònica de grans relats personals.

El vestuari singular de Montserrat Caballé és la cirereta d'una col·lecció extensa i rellevant en la qual trobem noms operístics de primer ordre com Victoria de los Ángeles, Francesc Viñas o Hipólito Lázaro. La col·lecció està formada per peces de vestuari úniques que, en el seu moment, van transformar els intèrprets en personatges i que avui ens permeten evocar-los en el record.

Amb unes capacitats respiratòria, vocal i expressiva úniques, Caballé va ser aclamada en escenaris de tot el món com a diva absoluta; teatres com el Metropolitan de Nova York, La Scala de Milà o el Théâtre Antique d'Orange van gaudir d'alguns dels triomfs més impressionants de la soprano. Preservar el seu armari particular significa, doncs, preservar la història de l'òpera del segle XX. El vestuari ens permet conjurar en la memòria col·lectiva escenes que van fer perdre l'alè a platees senceres i, al mateix temps, ens dona detalls únics de la representació, com la singularitat de la producció específica o l'estil personal del figurinista. Així, la moda i els mètodes de treball tèxtil de cada època es troben en les reserves del museu per escriure un capítol més de la història de les arts escèniques.

Maria Stuarda

Maria Stuarda

· Gran Teatre del Liceu, 1969

Don Carlo

Elisabetta di Valois

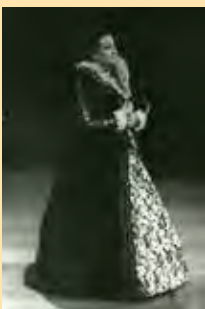
· Gran Teatre del Liceu, 1971

Montserrat Caballé és Maria Stuarda a *Maria Stuarda*. Gran Teatre del Liceu, 1969.

Montserrat Caballé i Ina del Campo caracteritzades com a Maria Stuarda i Elisabetta a *Maria Stuarda*. Gran Teatre del Liceu, 1969.

Montserrat Caballé representant Elisabetta di Valois a *Don Carlo*. Gran Teatre del Liceu, 1971.

«Prodigant amb infinita habilitat les seves proverbials realitzacions, que van des del filat més tènue i exquisit fins a les mòrbides intensitats de timbre en el registre mitjà i els greus accents de bategant intensitat, [a *Maria Stuarda*] l'artista ens va convèncer totalment, fins al punt que trobéssim lògic que cada una de les seves intervencions fos coronada per un doll d'aplaudiments i crits que va interrompre periòdicament la representació.»

Xavier Montsalvatge

Montserrat Caballé. Casta diva

L'armari de l'artista

Des de jove, Montserrat Caballé va tenir greus problemes de salut. Conseqüència d'això va ser, per exemple, que se li atribuís fama de diva inestable o capritxosa, a causa de nombroses cancel·lacions per malaltia. Aquests problemes també van generar-li un sobrepès pel qual seria jutjada i criticada durant tota la seva carrera, tal com ja ho havien estat altres grans cantants d'òpera com, per exemple, Maria Callas.

El seu físic va fer essencial que la diva comptés amb un vestuari propi, a la mida de les seves característiques. A diferència dels seus companys, que sovint utilitzaven vestuari del teatre, de la producció o de lloguer, Caballé viatjava arreu del món amb vestits, capes i perruques úniques a la maleta. La finalitat era imposar la seva figura sobre l'escenari amb un vestuari còmode que respongués a les necessitats del personatge, però també als gustos personals de sobrietat i elegància de la cantant.

L'ús de vestuari propi no era una novetat en el món escènic, sinó que havia estat el més habitual entre els grans actors i cantants de generacions passades. Així és com el museu conserva un gran nombre de vestits d'òpera i de concert de Victoria de los Ángeles, alguns dels quals es van anar retocant per adaptar-se als canvis físics de la cantant al llarg dels anys. De la mateixa manera, hi ha clars senyals de modificació –tal com es pot observar en les fotografies conservades– en la indumentària de Caballé que preservem, variacions realitzades tant per interès estètic com per necessitats físiques.

Der Rosenkavalier

Marschallin

· Gran Teatre del Liceu, 1984

Montserrat Caballé
caracteritzada com
a Marschallin a
Der Rosenkavalier.
Gran Teatre del Liceu,
1984.

« [...] la seva versió [de Marschallin] té la classe i la distinció de la dama que sent íntimament el pas del seu esplendor, sense dramatitzar mai la realitat. El seu concepte de la interpretació es basa en la subtileza expressiva, per a la qual exerceix un admirable domini de la veu, enfocada sempre a la dicció resignada i plena de matisos, refinats i eloqüents.»

Joan Arnau

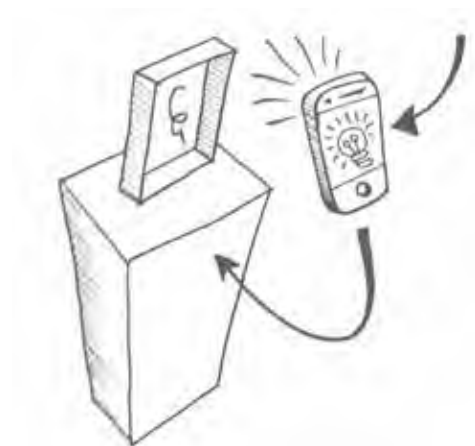
La Vanguardia, 10 de desembre de 1984

- Encén la llanterna del teu mòbil

- Acosta la llum fins a la peça

- Fes passar la llum a través

- Projecta a la paret la imatge de la diva

Crèdits

Organització

Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques.
Institut del Teatre. Diputació de Barcelona

Coordinació

Direcció del Palau Güell. Àrea de Cultura

Producció

Subdirecció d'Imatge Corporativa i Promoció Institucional.
Àrea de Presidència

Guió i documentació

Laura Ars

Disseny i coordinació de l'espai expositiu

Karol Bergeret (Taller de idees) i Héctor Escudero (Hache Creativa)

Disseny gràfic

Arnau Masramon

Instal·lació interactiva

Alberto Gabari

Correcció lingüística i traduccions

T&S Traduccions i Tractament de la Documentació

Impressió

Artyplan, Apligraf

Fusteria

M30 Stands

Audiovisual

Laura Ars

Fotografies

Arxiu Fundació Gran Teatre del Liceu (Antoni Bofill i Antoni Ras Rigau), Metropolitan Opera Archives (James Heffernan), Jesús Atienza i Museu de les Arts Escèniques de l'Institut del Teatre.

Agraïments

Arxiu Fundació Gran Teatre del Liceu, Antoni Bofill, Cristina Fortuny, Helena Escobar, Jaume Tribó, Metropolitan Opera Archives i Santiago Vela.

Diputació
Barcelona

Institut del Teatre

mae

Centre de Documentació
i Museu de les Arts Escèniques

#CaballéPalauGüell